ресурс] – Режим доступу: http://ancientrome.ru/antlitr/t.htm?a=1358237649
3. Andrew J. Oswald, Eugenio Proto and Daniel Sgroi. Happiness and Productivity // Journal of Labor Economics. Volume 33 (4), 2015, pp.789-822. [Електронний ресурс] https://www.journals.uchicago.edu/doi/pdf/10.1086/681096

Пилипенко С.П.,
к. філос. н., доцент,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
ПВНЗ «Київський медичний університет»
м. Київ, Україна.

КОНЦЕПЦІЯ НООСФЕРИ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО ТА ДУХОВНИЙ ПОШУК СУЧАСНОГО ЛЮДСТВА

В наш час в умовах стрімкого зростання промислового виробництва, активного використання природних ресурсів, надмірного забруднення навколишнього середовища, винищення живих організмів, природа потерпає від негативних наслідків людської діяльності. Відбуваються глобальні зміни біологічної оболонки землі, що неминуче породжує техногенні катастрофи. В результаті антропоцентристського типу мислення вплив людини на природу став носити руйнівний характер. За свою багатовікову історію людство відійшло від своїх духовних і культурних традицій і втратило гармонію зі світом і природою.

Підвалини для цих протиріч сучасного світу були закладені ще в XVII ст. ідеями таких видатних філософів, як Ф. Бекон і Р. Декарт. Вони проголосили людину господарем природи, обґрунтовуючи антропоцентризм як провідний світоглядний вибір Нового часу. Сучасників захопила ідея мислителів «знання — сила», переконаність в тому, що наука повинна дати людині владу над природою. Протягом століть людство використовувало наукові знання для того, щоб підпорядкувати природу. Як наслідок зростаючого панування такого типу мислення, вплив людини на природу став носити руйнівний характер, виявилися порушеними основні принципи природного устрою біосфери. Крім того, за свою багатовікову історію людство відійшло від своїх духовних і культурних підвалин, віддалилося від витоків родової традиції і, як наслідок, втратило гармонію зі світом і природою.

Сучасні кризові тенденції розвитку суспільства вимагають переглянути ставлення до природи і визнати людину її невід'ємною частиною. В умовах, що склалися, приходить усвідомлення необхідності

духовного пошуку людиною нових систем цінностей з опорою на традиції, пантеїзм Спінози, ідеї ноосферизму і т. д., в яких людина була б гармонійною складовою цілого світу. Сучасне людство нарешті починає усвідомлювати себе частиною світобудови і прагне жити в унісон з її законами. Так, у своїх духовних пошуках люди не обмежуються теоретичним знанням, відправляються в походи та подорожі в місця, де природні ландшафти ще не зруйновані людською діяльністю, де зберігається гармонія, щоб повною мірою відчути єдність з Творцем, відчути себе частиною величезного природного світу. Така світоглядна позиція набуває все більше прихильників у різних куточках нашої планети.

Отже, сучасне суспільство перебуває в активному пошуку парадигми, яка могла б допомогти повернути порушену рівновагу в системі «людина — природа», дозволити людству еволюціонувати в гармонії зі світом, направляючи його розвиток в сторону розуму і моральної досконалості. Ідеї ноосфери серед безлічі духовних концепцій, теорій і навчань займають особливе місце.

Ноосфера (від грец. Noos — розум) — це біосфера, розумно керована людиною. Ноосфера є вищою стадією розвитку біосфери, пов'язаної з виникненням і становленням в ній цивілізованого суспільства, з періодом, коли розумна діяльність людини стає головним фактором розвитку на Землі. Як відомо, існує два основних розуміння ноосфери. Е. Леруа та Т. де Шарден трактували ноосферу як тонкоматеріальну надбудову, сферу думки й розуму, що стоїть над біосферою. Академік В.І. Вернадський розробляв синтетичний підхід, згідно з яким вся біосфера переходить в новий стан — ноосферу—під впливом наукової думки й праці організованого людства. Так, ще з кінця минулого століття В. Вернадський в своїх численних працях простежував і кількісно оцінював дедалі більший вплив людської діяльності на навколишнє середовище, попереджаючи про неминучість виникнення пов'язаних з цим локальних, регіональних і глобальних екологічних проблем, закликав до мінімізації шкідливих впливів людини на природні об'єкти. Вернадський був переконаний в тому, що наукова думка і колективна праця об'єднаного людства в майбутньому, безсумнівно, приведуть до вирішення найважливіших екологічних проблем і згоди в людському суспільстві, в результаті чого біосфера перетвориться в сферу людського розуму — ноосферу.

«... Все людство, разом узяте, — писав Вернадський, — представляє незначну масу речовини планети. Міць його пов'язана не з його матерією, але з його мозком, з його розумом і спрямованою цим розумом його працею... Ноосфера є новим геологічним явищем на нашій планеті. У ній вперше людина стає найбільшою геологічною силою. Вона може і

повинна перебудовувати своєю працею і думкою сферу свого життя ... « [1, с.20].

У роботах В.І. Вернадського немає точного, вивіреного визначення ноосфери, але він пропонує ряд характеристик, притаманних цьому феномену. До них, як відомо, відносяться:

1. Заселення людиною всієї планети. Це закономірний процес, який, як вважає

В.І. Вернадський, здійснювався протягом мільярда років і скінчився багато сот тисяч років тому. На Землі не залишилося жодного куточка, недоступного для людини.

2. Єдність людства, яка обумовлена формами життя. При всьому розмаїтті життя людство стало неподільним, єдиним.

3. Перетворення засобів зв'язку та обмін між країнами Землі. Збільшення швидкості розповсюдження інформації завдяки відкриттю телеграфу, телефону, радіо, аеропланів та т. д. Більш прості і швидкі відносини.

4. Відкриття нових джерел енергії. Включення в людську діяльність різних видів енергії — від простої механічної до інтелектуальної.

5. Рівність всіх людей. Як планетний феномен, ноосфера не може належати якомусь одному народу або расі. Це надбання всього людства. «В теперішній час, — пише В.І. Вернадський, — ідея рівності всього людства і рівноправності чорних, жовтих, червоних і білих рас пустила глибоке коріння в загальну і наукову свідомість світу» [2. с. 271].

6. Свобода наукової думки і наукового пошуку від тиску релігійних, філософських і політичних побудов.

7. Виключення війн з життя суспільства. Становлення ноосфери засновується на єдності всіх людей та інтернаціоналізації наукової думки.

8. Розширення меж біосфери та експансія людини в космос. В.І. Вернадський наголошує на єдності біосфери, людини і космосу. Це єдина система, в якій жива речовина на Землі пов'язана з космічними процесами.

Ідеї В.І. Вернадського представляють ноосферу як космічне явище, що забезпечує перехід до чергового етапу еволюції живої речовини у вигляді формування нового якісного стану розуму людини та її ставлення до природних явищ. «Людина живе в біосфері, вона від неї (біосфери) невіддільна. Вона тільки її може безпосередньо досліджувати усіма своїми органами почуттів – вона може її відчувати - її та її об'єкти» [3, с. 381]. Тому, яким би чином не розвивалася наукова думка людини, для виробництва всіляких благ для її існування на планеті в першу чергу необхідно піклуватися про те середовище, в якому людина живе і мислить, бо руйнування біосфери неминуче призведе до загибелі й самої людини.

У вченні про ноосферу В.І. Вернадський пише, що соціальний і культурний розвиток людства призведе до перетворення людини в

основну геологічну силу, яка формує вигляд Землі. Згідно з ідеалами ноосфери, духовні цінності мають пріоритет над матеріальними, стверджується необхідність свободи особистості, перш за все від економічного гніту та несправедливого устрою суспільства. В наш час виникає питання про те, наскільки сучасні наукові розробки відповідають вимогам дбайливого і раціонального використання живої планетної речовини і яким має бути внесок науки в формування ноосферного розуму.

Ми постійно спостерігаємо, як наука все сильніше і глибше починає змінювати біосферу Землі, вона змінює умови життя, геологічні процеси, енергетику планети. Виходить, і сама наукова думка є природним явищем. У сучасний момент створення нової геологічної сили, наукової думки, різко зростає вплив живої речовини на еволюцію біосфери. Остання, знаходячись під впливом наукової думки Homo Sapiens, переходить у свій новий стан — в ноосферу.

Історія всієї наукової думки — це історія створення в біосфері нової геологічної сили — наукової думки, що була раніше відсутня. І цей процес не випадковий, він закономірний як будь-яке природне явище. «Біосфера XX століття перетворюється в ноосферу, створювану насамперед зростанням науки, наукового розуміння і заснованій на ній соціальної праці людства» [4, с. 44]. Необхідно підкреслити нерозривний зв'язок створення ноосфери зі зростанням наукової думки, яка є першою необхідною передумовою цього створення. Ноосфера може створюватися лише за цієї умови.

Поява розуму і результату його діяльності — організації науки — найважливіший факт у розвитку планети, можливо навіть перевищує все, що спостерігалося до теперішнього часу. Наукова діяльність зараз надбала такі риси, як швидкий темп, охоплення великих територій, глибину досліджень, потужність проведених перетворень. Це дозволяє передбачити науковий рух, розмаху якого в біосфері ще не було.

Але ж сучасна наука складається не тільки зі знань, які мають творчий характер. Вона забезпечує технічний розвиток і все частіше обслуговує споживацьке ставлення суспільства до природних ресурсів. На жаль, сучасні технології часто не беруть до уваги залежність людини від природи та ігнорують вимогу необхідності обмеження її експлуатації, кількість природних та техногенних катастроф зростає.

Більшість так званих екологічних катастроф є саме ноосферними катастрофами і свідчать про невміння суб'єкта історії вписатися в природний контекст, про неадекватність рівня культури і масштабів спілкування з природою. Науково обгрунтована екологічна свідомість не може базуватися на фактах або навіть теоретичних засадах лише однієї науки, якою б розвиненою вона не була, вона характеризується універсальністю підходу, який зумовлює широке бачення проблеми.

«Науковий світогляд розвивається в тісному спілкуванні та широкій взаємодії з іншими сторонами духовного життя людства» [5, с. 208], тому наука повинна динамічно розвиватися одночасно з усіма аспектами суспільства, в тому числі з формуванням екологічного знання і екологічної культури.

Сам Вернадський, спостерігаючи руйнівні наслідки господарювання людини на Землі, вважав їх деякими витратами. Він вірив у людський розум, гуманізм наукової діяльності, торжество добра і краси. Щось він геніально передбачав, в чомусь, можливо, помилявся. Ноосферу слід приймати як символ віри, як ідеал розумного людського втручання в біосферні процеси під впливом наукових досягнень.

Звісно ж, що ідеї ноосферизму повинні зайняти гідне місце в духовних пошуках людства, а також в пошуках шляхів досягнення гармонії з природою. Величезний потенціал наукового знання і духовний досвід людства необхідно інтегрувати, створивши основу для оздоровлення суспільної свідомості, пробудження духовності, гармонізації відносин у системі «людина – природа», подолання руйнівних тенденцій техногенного розвитку.

Література:

1. Вернадский В. І. Научная мысль как планетное явление. М.: Наука, 1991. – 271 с.
2. Вернадский В.И. Химическое строение биосферы Земли и ее окружения. – М.: Наука, 1965. – 376 с.
3. Вернадский В.И. Биосфера и ноосфера. М.: Айрис-пресс, 2004. – 576 с.
4. Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста. М .: Наука, 1988. – 522с.
5. Вернадский В.И. Биосфера и ноосфера. М., 2004. –576 с

Політанська Д.В.,
аспірант кафедри теорії, історії держави і права
та філософії права
Донецький національний університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна

LOGIC AS THE BASIS AND THE MAIN TOOL OF EVIDENCE-BASED MEDICINE

The COVID-19 pandemic has not only changed the usual way of life but also made adjustments to social communications in most countries around the